

<https://helda.helsinki.fi>

Käännöstieteen aihealue Tieteen termipankissa : Ehdotuksia käyttäjätietoisien näkökulman ja käännöstutkijan sanastotyön edistämiseksi

Pasanen, Päivi

2021

Pasanen , P & Hartama-Heinonen , R 2021 , ' Käännöstieteen aihealue Tieteen termipankissa : Ehdotuksia käyttäjätietoisien näkökulman ja käännöstutkijan sanastotyön edistämiseksi ' , MikaEL Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin pöytäkirja , Vuosikerta. 14 , Sivut 156 171 . <
<https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkajulkaisu/vol/mikael-vol14-2021/> >

<http://hdl.handle.net/10138/330108>

---

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Käännöstieteen aihealue Tieteen termipankissa

Ehdotuksia käyttäjätietoisuuden näkökulman ja käännöstutkijan sanastotyön edistämiseksi

Päivi Pasanen & Ritva Hartama-Heinonen
Helsingin yliopisto

Abstract

This article describes the first findings and the framework of our project that focuses on how Finnish translation researchers have enhanced and can enhance the terminology of their field through continuous and persistent voluntary terminology work. The material examined consists of the terms that are related to translating and translation theory and included in the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences (HTB), available online. Today, the field of Translation Studies is represented in the HTB by 327 terms and their definitions, many of which are drafts and not full entries. The aim of our project is to describe and evaluate the status of the terminology currently available and to propose some further lines of development for the HTB, on the one hand, and for translation researchers' collaborative terminology work, on the other. In this article, we present some tentative proposals which include an outline of what can be called the best HTB practices for Translation Studies. The approach to terminology work and the emphasis which we advocate in our article implies a transition from researcher-centredness towards audience awareness which, in our project, means an increased awareness of the Term Bank users and their needs.

Keywords: terminology work, The Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences, Translation Studies, translation researchers, audience awareness

Avainsanat: sanastotyö, Tieteen termipankki, käännöstiede, käännöstutkijat, käyttäjätietoisuus

1 Johdanto

Jos suutarin lapsella ei ole kenkiä, ei käännöstutkijallakaan välttämättä ole aikaa paneutua jälkikasvunsa hyvinvointiin, toisin sanoen tutkimuksensa termistöllisen yhdenmukaisuuden, sopivuuden, tunnettuuden ja käytön edistämiseen osallistumalla alansa termien kehittämiseen ja vaalimiseen. Tästä havainnosta on lähtenyt liikkeelle hankkeemme, jonka tavoitteena on selvittää, miten käännöstutkijat ovat edistäneet alansa sanastotyötä vapaaehtoisperiaatteella. Hankkeen tutkimusaineisto on selkeä ja rajattu: Tieteen termipankkiin tallennetut käännöstieteen käsitteet – käännöstutkijoiden yhteisen ponnistuksen tulos ja lahja tutkijakollegoille ja suurelle yleisölle.

*Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Minna Kujamäki (toim./red./eds) 2021
MikaEL*

*Kääntämisen ja tulkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu, vol. 14, s. 156–171
Nätpubliction för Symposiet om forskning i översättning och tolkning KåTu, vol. 14, s. 156–171
Electronic Journal of the KåTu Symposium on Translation and Interpreting Studies, Vol. 14, p. 156–171*

Tieteen kansallinen termipankki (lyhyesti TTP) on internetissä wikialustalla toimiva, Suomessa harjoitettavien tieteenalojen yhteinen, kaikille avoin ja jatkuvasti päivitettävä termitietokanta (TTP/Hanke). Maamme käännöstutkijat ovat pohtineet tieteenalastaan termipankkiin tallennettujen käsitesivujen nykytilaa ja muokkaustarpeita, näin muun muassa keväällä 2015 KäTu-symposiumin työpajassa. Käännöstieteen aihealueen talkoistaja, käännöstieteen professori Kaisa Koskinen kirjoitti sen jälkeen puheenvuoroartikkelin ”Käännöstiede Tieteen termipankissa: Talkoistetun termityön ihanuus ja kurjuus” (2016), jossa hän esitteli termipankin käännöstiedeosuuden syntyhistoriaa ja arvioi käsitesivujen tilaa. Keväällä 2019 Tieteen termipankin käännöstieteen aihealueesta vastaavassa asiantuntijaryhmässä¹ keskusteltiin aihealueesta, ja lisäksi muutkin käännöstutkijat ovat kantaneet huolta erityisesti oman tutkimuskohteensa käsitesivuista ja niiden tilasta, eikä syyttä, sillä päivitystietojen perusteella termipankkitoiminta on ollut aktiivista viimeksi viitisen vuotta sitten.

Artikkelimme tavoitteena onkin osaltaan jatkaa käännöstieteen käsitesivujen kokonaistarkastelua ja arviointia ja esittää konkreettisia toimia käsitesivuston monipuoliseksi kohentamiseksi. Ehdotuksemme perustuvat paitsi sanastotyön keskeisiin periaatteisiin, myös Tieteen termipankin tieteenalasivustoilta poimimiimme, oman arviomme mukaan hyviin käytänteisiin.

Luvussa 2 esittelemme ensin Tieteen termipankkia yleisesti ja siirrymme sitten kuvaamaan tutkimusaineistoamme eli termipankkiin tallennettua käännöstieteen aihealuetta ja sen sisältöä ja käyttöä eri näkökulmista. Viittaamme artikkelissamme termipankin oman käytännön mukaisesti tietyn tieteenalan sivustoon ilmaisulla **aihealue**; käännöstieteen aihealueella tarkoitetaan siis käännöstieteen tieteenalasivustoa, joka on syntynyt pääasiallisesti käännöstutkijoiden sanastotyön² tuloksena. Luvussa 3 esittelemme käsitteen **käyttäjätietoinen sanastotyö**, jonka esikuvana ja mallina on Tytti Suojasen, Kaisa Koskinen ja Tiina Tuomisen (2012) lanseeraama **käyttäjäkeskeisen kääntämisen** käsite. Pohdimme ensinnäkin, miten erilaiset käyttäjä- ja kohderyhmät voisi ottaa aiempaa paremmin ja tietoisemmin huomioon käsitesivujen rakenteen ja sisällön suunnittelussa ja toteutuksessa. Toiseksi tarkastelemme, miten käännöstieteen käsitesivuja voisi hyödyntää opiskelun, opetuksen ja tutkimuksen tukena, jolloin ei tule unohtaa wiktietokannan tietojen väliaikaisuuden, keskeneräisyyden ja päivitettävyyden luonnetta ja niiden tuomia mahdollisia käyttörajoituksia. Pyrimme nostamaan käsitesivujen toteutuksen yhdeksi tavoitteeksi entistä selkeämmin käyttäjätietoinen sanastotyön näkökulmaa, jolle osittaisena paralleelina on käytännön kääntämiseen jo vakiintunut käyttäjäkeskeinen näkökulma. Käyttäjäkeskeisyyttä sovellettaessa käännöksen tulevista käyttäjistä kerätään viestintätehtävän toteutuksessa tarpeellista tietoa jo ennen varsinaisen käännöstyön alkua.

---

¹ Jokaisella aihealueella on oma asiantuntijaryhmänsä. Käännöstieteen asiantuntijaryhmä (ks. TTP/Asiantuntijaryhmä) perustettiin KäTu2015-symposiumissa pidetyn työpajan jälkeen kuudesta jäseneksi ilmoittautuneesta käännöstutkijasta. Tämän artikkelin kirjoittajat kuuluvat kyseiseen asiantuntijaryhmään.

² Käännöstutkijan sanastotyö on verrattavissa sellaiseen termiin ja sanastotyöhön liittyvään toimintaan, jota on maassamme käsitelty esimerkiksi terminologin (Kudashev 2013), tutkijan (Nuopponen 2020), kääntäjän (Vehmas-Lehto 2010; Pasanen 2015) ja kääntämistä opettavan ja opiskelevan (Pasanen 2018) näkökulmasta.

Luvussa 4 pohdimme, miten sisällön tuottaminen termipankin tieteenalakohtaisessa asiantuntijaryhmässä olisi parasta järjestää ja mitkä voisivat olla toiminnan ja käsitesivujen laadinnan **hyvät käytänteet**. Asiantuntijaryhmän olemassaolo ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tieteenalan kaikkien tutkijoiden panosta tarvittaisi, sillä kunkin aihealueen sivusto on vain niin hyvä kuin kyseisen alan tutkijat siitä yhdessä tekevät, ja tähän työhön tarvitaan laajaa osaajien joukkoa (Koskinen 2016: 123). Artikkelin päättävässä luvussa 5 kokoamme artikkelimme keskeiset ehdotukset sen valaisemiseksi, millaiset talkoot Suomen käännöstutkijoilla on vielä edessään.

2 Tieteen termipankki sanastotyön alustana ja tuloksena

Termi- tai **sanastotyö** vakiinnuttaa erikoisalojen käsitteitä luomalla yhteisesti sovittuja suosituksia siitä, millä termeillä käsitteitä nimitetään ja miten käsitteitä määritellään; tämä koskee kaikkia tieteenaloja, myös käännöstiedettä. Yhdenmukainen termistö helpottaa ja selkeyttää viestintää sekä vähentää väärinkäsityksiä niin asiantuntijoiden kesken kuin asiantuntijoiden ja maallikoiden välillä, mahdollisesti myös maallikkojen parissa. Tieteen termipankkiin kootut termit auttavat eri tieteenalojen edustajia ja maallikoita ymmärtämään toisia tieteenaloja, niiden piirissä tehtävää tutkimusta ja myös tieteenalojen välisiä yhteyksiä. (Enqvist & Onikki-Rantajääskö 2018; sanastotyön periaatteista ks. esim. Sanastokeskus ry 2021; termipankin omat ohjeet ks. TTP/Ohjeet.)

Seuraavassa kerromme alaluvussa 2.1 Tieteen termipankista yleisesti ja sen jälkeen alaluvussa 2.2 paneudumme tarkemmin tutkimuskohteeseemme eli käännöstieteen aihealueeseen.

2.1 Tieteen termipankin tausta ja rakenne

Tieteen kansallinen termipankki on Helsingin yliopistossa kehitettävä ja ylläpidettävä, wikialustalle rakentuva termitietokanta, johon on tavoitteena koota keskitetysti Suomessa harjoitettavien tieteenalojen termistöjä. Tieteen termipankin perusajatuksena on, että käsitesivuja luodaan ja päivitetään pääasiallisesti **rajoitetun talkoistamisen** menetelmällä eli vapaaehtoisella asiantuntijatyöllä. Avoin ja jatkuvasti päivitettävä tietokanta on tarkoitettu sekä tiedeyhteisön että kaikkien muiden kiinnostuneiden käyttöön. Termipankin kokoaminen aloitettiin vuonna 2011 Suomen Akatemian hankerahoituksella, ja toimintaa ovat myöhemmin tukeneet eri säätiöt. (TTP/Hanke.)

Termipankin aihealueissa on edustettuna 43 suomeksi koottua tieteenalaa ja lisäksi kolme suoraan englanniksi ja kaksi ruotsiksi koottua alaa; lisäksi on romanikielinen sivusto, jossa on kielitieteen ja kasvatustieteen aihealueet. Uusimpina mukaan ovat tulleet vuonna 2019 selkokielen tutkimus ja vuonna 2020 kamppailuntutkimus.

Tieteen termipankissa tieteenalojen käsitteitä koskevat tiedot esitetään termitietueina **käsitesivuilla**, joille on yleensä tallennettu ainakin termejä ja muita **käsitteen nimityksiä**, käsitteen sisältöä rajaavia **määritelmiä**, määritelmää täydentäviä ja tarkentavia **selitteitä** ja erikielisiä **vastineita**. Käsitesivuilla voi olla myös muunlaista käsitteisiin liittyvää

tietoa, kuten tietoa käsitteiden välisistä suhteista ja esimerkiksi kuvia tai linkkejä **lähikäsitteisiin**. (TTP/Käsitesivu ja sen linkit; ks. myös alaluku 4.3.)

Käsitesivuja on kaikkiaan 43 535 ja hakusanoja on puolestaan 155 412 (tilanne 24.1.2021). Tällä hetkellä 13 tieteenalalla on yli 1 000 tallennettua käsitesivua. Nämä tieteenalat on lueteltu alla taulukossa 1. Merkintä (numero.) viittaa aihealueen sijoittumiseen sivukatselujen määrällä mitattuna vuonna 2020 (Onikki-Rantajääskö 2021), ja siitä saa kuvaa sivujen varsinaisesta käytöstä:

Taulukko 1: Tietoja käsitesivujen ja katselukertojen määrästä

Sija	Aihealue	Käsitesivuja	Katselukertoja (sija)
1)	ympäristötieteet	6 036	
2)	biologia	5 188	157 892 (5.)
3)	kielitiede	5 014	271 966 (3.)
4)	eläintiede	3 852	
5)	oikeustiede	2 778	475 305 (1.)
6)	kasvitiede	2 685	74 917 (6.)
7)	ilmätiede	2 100	
8)	mikrobiologia	1 498	
9)	tähtitiede	1 484	
10)	kirjallisuudentutkimus	1 294	207 966 (4.)
11)	epidemiologia	1 283	
12)	filosofia	1 265	336 651 (2.)
13)	geologia	1 251	

Kunkin aihealueen käsitesivuille pääsee Tieteen termipankin etusivulta. Käsitesivujen rakenne ja kielivalikoima vaihtelevat aihealueittain huomattavasti. Esimerkiksi kielitieteen ja kasvitieteen alalla käsitekuvauksissa on käytetty niukkaa ja eksaktia tyyliä, kun taas oikeustieteen alalla tietueissa eli yksittäisistä käsitteistä kootusti annetuissa tiedoissa on pitkiä käsikirja-artikkeleita. Esimerkiksi epidemiologian alalla kielet ovat suomi ja englanti, eivätkä käsitesivut sisällä määritelmiä, mikä selittyy sillä, että pohjana on *Epidemiologian suomi–englanti–suomi-sanasto* (ks. TTP/Epidemiologia). Muilla tieteenaloilla määritelmiä on tallennettu ensisijaisesti suomeksi, mikä heijastaa Tieteen termipankille alun alkaen asetettua tavoitetta koota yhteen tietokantaan Suomessa harjoitettavien tieteiden suomenkielistä termistöä.

Tieteen termipankin wikialusta antaa mahdollisuuden tallentaa käsitettä koskevat tiedot joustavasti keskeneräisinäkin ja luoda linkityksiä sekä termipankin sisälle että sen ulkopuolisiin sivuihin. Myös kuvien tallentaminen on mahdollista, joten käsitteiden ja niiden välisten suhteiden graafisia esityksiä eli käsitejärjestelmäkaavioita voi lisätä termipankkiin. Tietojen tallentamiseksi termitietueena tutkija luo ensin käsitesivun ja nimityssivun kahdelle erilliselle lomakkeelle, joihin hän täydentää käsitettä koskevat tiedot, kuten määritelmät ja selitteet, ja käsitteen nimitykset eri kielillä. Jos lomakkeita

käyttää vain harvoin, niiden täyttö voi aluksi tuntua työläältä, minkä ei kuitenkaan tule muodostua termipankissa työskentelyn esteeksi.

Tieteen termipankin käytöstä on kerätty tietoa esimerkiksi seuraamalla, kuinka monta kertaa termipankin sivustolla on vierailtu tai mitä termejä on haettu erityisesti (ks. Onikki-Rantajääskö 2021 ja taulukko 1 edellä). Toinen keino seurata tietokannan käyttöä on katsoa, kuinka usein siihen viitataan esimerkiksi opinnäytetöissä ja muissa tieteellisissä julkaisuissa; tällaista selvitystä ei tietääksemme ole kuitenkaan vielä tehty. Toiminnasta voi saada kuvan tarkastelemalla termipankin omia blogisivuja ja seuraamalla keskustelua; tätä kirjoitettaessa uusimmassa julkaisussa helmikuulta 2021 geologian aihealueen koordinaattori Elina Lehtonen (2021) kertoo siitä, miten tviittaamalla ja sosiaalisessa mediassa kampanjoimalla voi lisätä termityön ja termien näkyvyyttä ja saada myös korjausehdotuksia.

2.2 Käännöstieteen aihealue

Oman alamme eli käännöstieteen osalta termipankkiin on tallennettu monikieliseksi pohja-aineistoksi kahdesta termistöstä talkoilla valitut termit. Kyseessä ovat Helsingin yliopistossa koottu Monikielisen ammattiviestinnän opintokokonaisuuden (eli nk. MonAKOn) sanasto ja Turun yliopistossa koottu kääntämisen opetussanasto, jotka molemmat ovat vuosituhannen vaihteesta.

Vuoden 2021 alussa termipankissa oli käännöstieteen käsitesivuja yhteensä 327, minkä perusteella kyseessä on termipankin 22. suurin aihealue. MonAKOn sanastoa on käytetty pohjana 130 sivulla, kääntämisen opetussanastoa 133 sivulla ja kumpaakin sanastoa 34 käsitesivulla (TTP/MonAKO; TTP/KOS2001). Vaikka pohjasanastoista mukaan valittua aineistoa onkin muokattu ja päivitetty, niiden ulkopuolista eli siis myöhemmin lisättyä, uutta termistöä on toistaiseksi vähän. Tilanne kertoo osaltaan siitä, miksi tarvitaan toisaalta jo tallennetun aineiston muokkausta ja täydentämistä, toisaalta uusien käsitesivujen ja uuden sisällön lisäämistä. Näillä toimin käännöstiede todistaisi elinvoimaisuutensa ja kehittymiskykynsä sekä sen termistö näyttäytyisi ajantasaisena ja elävänä.

Käännöstieteen termien kielivalikoima käsittää suomen ohella pääasiallisesti englannin, ranskan, ruotsin, saksan ja venäjän eli Suomen kääntäjänkoulutuksessa jo alkuvaiheista asti mukana olleet pääkielet, mutta määritelmiä ei ole juuri muilla kielillä kuin suomeksi. Ratkaisu on käyttäjäkunnan ja Tieteen termipankin omien kansallisten tavoitteiden sekä käännöstutkijayhteisön vähentyneiden resurssien kannalta ymmärrettävä.

Käännöstieteen käsitesivujen tuottajat ja muokkaajat ovat useimmiten alan tutkijoita tai tohtorikoulutettavia, joiden opintoihin saattaa kuulua tulevan väitöskirjan termien vieminen tietokantaan.³ Tältä osin voimme termipankin täydentämisessä puhua tutkijalähtöisyydestä ja erityisesti **käännöstutkijan sanastotyöstä**, mihin liittyy myös se, että esimerkiksi määritelmien pohjana käytetty aineisto on alan tutkijoiden työn tulosta.

---

³ Esimerkiksi Helsingin yliopistossa sanastotyö on osa Kielten tohtoriohjelman opetusohjelmaa. Vrt. Tiina Onikki-Rantajääskön ja Johanna Enqvistin kirje tutkijoille ja jatko-opiskelijoille ”Jatko-opintojen termityö”, saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/uploads/9/9e/Jatkokoulutuskirje.pdf> [viitattu 10.10.2020].

Kohderyhmä, eli sivuston käyttäjät, on sen sijaan heterogeeninen: siihen kuuluvat niin kääntämisen ja tulkkauksen perus- ja jatkotutkinto-opiskelijat sekä alan opettajat ja tutkijat kuin myös muiden tieteenalojen asiantuntijat ja opiskelijat sekä maallikot, joihin lukeutuu esimerkiksi iso joukko toimittajia. Kohderyhmään kuuluvia voisi ajatella olevan muitakin, kuten tutkimuksen rahoittajat ja yliopistohallinto. Eksplisiittisen kohderyhmän ulkopuolisia ovat kaikki termipankin käännöstiedesivuille enemmän tai vähemmän sattumalta päätyneet (vrt. käännöksen satunnaiset vastaanottajat, *chance receivers*, Nord 2005: 58–59).

Kun arvioimme Tieteen termipankkiin tallennettuja käännöstieteen aihealueen käsitteitä ja esimerkiksi niiden keskeneräisyyttä, on muistettava, että työtä on tehty ja tehdään vastedeskin talkoistamalla ja näin ollen täysin vapaaehtoisesti. Aihealueen tilaa voi siksi kuvata termipankin luonnollistakin tilaa kuvaavilla ilmaisuilla *valmisteilla – in progress*. Toisaalta kyse on työstä, jota tehdään paitsi käyttäjäyhteisöä, myös itseä varten: käsitteiden laatijat eli käännöstutkijat ja muut asiantuntijat ovat hekin termitietokannan käyttäjiä. Käyttäjät ovat siis itse osa termipankkiprosessia silloin, kun he tuottavat sisältöä, arvioivat laatua ja kehittävät tietokantaa. Tämä osallisuus toivottavasti toimii kannusteena jatkaa omaa tieteenalaa ja kollegoita hyödyttävää työtä.

3 Käyttäjä tietoinen sanastotyö

Esittelemme seuraavassa uuden käsitteen, **käyttäjä tietoinen sanastotyö**, jolle on antanut kimmokkeen ja mallin Suojasen ym. (2012) käännöstieteeseen jo vakiinnuttama **käyttäjakeskeisen kääntämisen** käsite. Suojanen ym. (mts. 15) määrittelevät käyttäjakeskeisen kääntämisen menetelmäksi, jossa on olennaista kerätä käyttäjistä tietoa koko käännösprosessin ajan ja muokata viestintätehtävää saadun tiedon perusteella. Tutkijakolmikko (mts. 12) toteaa, että kääntäminen ja tulkkaus ovat toimintana perusluonteeltaan välineellistä, sillä niitä tarvitaan aina jotakin tarkoitusta varten. Sama huomio koskee yhtä lailla sanastotyötä, jota tehdään tietoisesti aina jollekin ajatellulle kohderyhmälle ja johonkin tarkoitukseen, kuten parantamaan erikoisalaviestintää, yhtenäistämään erikoisalan käsitteistöä ja termistöä, varmistamaan käännöksen laatu, auttamaan tulkkaustoimemiantoon valmistautumisessa tai yrityksen palvelujen markkinoinnissa sekä tukemaan ja monipuolistamaan opetusta.

Käyttäjakeskeisessä käännösprosessissa rakennetaan kuvaus tulevista käyttäjistä ennen varsinaisen käännöstyön alkua ja ryhmitellään käyttäjät. Sanastotyössä on yhtä lailla tärkeää pohtia, ketkä ovat tulevia sanaston tai termitietokannan ja termipankin käyttäjiä (käyttäjistä ks. myös alaluku 2.2 edellä). Suojasen ym. (2012: 65) ehdottamia menetelmiä käyttäjien kuvausten rakentamisessa ovat esimerkiksi persoonat, kirjallisuudentutkimuksesta tutut sisäislukijat ja sosiolingvistiikasta lainattu *audience design*, kirjoittajien suomentamana vastaanottajakeskeinen viestinnän suunnittelu. Persoonat ovat todellisia käyttäjiä edustavia kuviteltuja hahmoja. Sisäislukija, tekstin sisään rakennettu lukija tai *addressee* on kääntäjän (tai tutkijan) kokemukseen perustuva näkemys tekstin vastaanottajasta. *Audience design* -menetelmässä vastaanottajat jaotellaan ryhmiin sen mukaan,

kuuluvatko he kirjoittajan tai puhujan tarkoittamiin vastaanottajiin, tiedettyihin kuulijoihin, satunnaisiin kuulijoihin, salakuuntelijoihin vai vertaiskuulijoihin. (Mts. 54–66.)

Vaikka edellä kuvatut mentaaliset mallit ovat käännösratkaisujen pohdinnassa hyödyllinen väline, ne eivät korvaa todellisista käyttäjistä kerättyä tietoa. Termipankin osalta yleistä käyttäjäprofiilia voi hahmotella todellisista käyttäjistä ja käyttötarkoituksista käyttäjä- ja asiantuntijakyselyllä hankitun tuoreen tiedon pohjalta. Johanna Enqvistin, Kaarina Pitkänen-Heikkilän ja Tiina Onikki-Rantajääskön (2020) mukaan heidän käyttäjäkyselystään näkyy termipankin kahtalainen luonne: toisaalta termipankki on tiedeyhteisön käyttämä tietolähde ja toisaalta se on lähde, josta tieteestä kiinnostuneet, mutta tiedeyhteisön ulkopuolella toimivat hakevat tietoa. Kyselyn perusteella suurella osalla käyttäjistä on akateeminen koulutus. Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että suurimman käyttäjäryhmän muodostavatkin perus- ja jatkotutkinto-opiskelijat (osuus käyttäjäkyselyn vastaajista 47 prosenttia). Muita merkittäviä käyttäjäryhmiä ovat kyselyn perusteella informaattikot ja kääntäjät. Kyselyn tulosten mukaan termipankkia käytetään ennen kaikkea tiedonhakuun yleensä ja opiskeluun tai tutkimukseen liittyviin tiedontarpeisiin erityisesti. (Mas. 27–28.)

Termipankista on toivottavasti ajan mittaan tulossa opettajille, tutkijoille ja opiskelijoille tuttu ja tarpeellinen työkalu. Parhaimmillaan ajantasaiset oman tieteenalan käsitesivut ohjaavat uusimman käsitteistön ja lähteistön äärelle ja toimivat ulkopuolisille käyttäjille alan käyntikorttina. Käännöstieteen tutkijoille ja opettajille käsitesivujen keskustelutoiminto mahdollistaa myös oman tieteenalan käsitteistä sekä niiden suomen- ja muunkielisistä nimityksistä keskustelemisen.⁴ On myös hyvä tietää, että Tieteen termipankilla on kausijulkaisun status, ja käsitesivun tuottaminen tai merkittävä muokkaaminen ovat julkaisutoimintaa, jonka voi tallentaa tutkimustietojärjestelmään ja julkaisuluetteloon (ks. TTP/Ohjeet); talkoilemallakin voi siis saada meriittiä. Kausijulkaisun statuksen toivotaan houkuttelevan sekä tutkijoita että erityisesti tohtorikoulutettavia, jotka voivat saada omaa tutkimustaan esiin termipankissa jo ennen tutkimusartikkeleiden julkaisua.

Jos halutaan kiinnittää huomiota siihen, miten käännöstieteen aihealueen käsitesivuilta saadaan välittymään kuva käyttäjätietoisuudesta, edellä mainitun käyttäjäkyselyn tulosten perusteella on selvää, että käsitesivujen tulee palvella sekä tiedeyhteisön että niin sanotun suuren yleisön tiedontarpeita. Mielenkiintoista on silti, että käyttötarkoitusta koskevissa asiantuntijoiden vastauksissa korostuvat tutkimustyö ja opetus. Asiantuntijat näkevät termipankin siis ennen kaikkea tiede-, opetus- ja opiskeluyhteisöä palvelevana ja vasta toissijaisesti laajan yleisön tiedontarpeisiin vastaavana viestintäkanavana (Enqvist ym. 2020: 29–30). Käyttäjätietoisuuden näkökulmasta Enqvistin ym. tekemä kysely ja vastausten analyysi antavat arvokasta tietoa, jota termipankkiin sisältöä tuottavat tutkijat ja opettajat voivat täydentää oman opetus-, ohjaus- ja tutkimuskokemuksensa perusteella.

Käännösten käyttäjistä muodostettavien mentaalisten mallien lisäksi Suojanen ym. (2012: 98) esittelevät käännösten käytettävyyden arviointiin soveltuvan työkalun, **heuristisen arvioinnin**, jonka he ovat lainanneet käytettävyytieteestä. Heuristisessa arvioin-

---

⁴ Termipankki palvelee myös opetustarkoituksia: Yrjö Lauranto (2021) käsittelee blogikirjoituksessaan termipankin käyttöä opiskelijoiden kielitieteellisen ajattelun herättäjänä. Ideaa voisi toteuttaa käännöstieteellistenkin termien tarkastelussa, ja samalla kasvaisi myös kääntäjälle tärkeä terminologinen tietämys.

nissa asiantuntija tai asiantuntijaryhmä hyödyntää heuristiikkoja eli luetteloa periaatteista, säännöistä ja ohjeista, joita tuotteen tulisi noudattaa. Heuristista arviointia voi hyvin käyttää myös termitietokannan käytettävyyden parantamiseen ja arviointiin. Seuraavaksi esittelemmekin käyttäjätietoiseen sanastotyöhön sopivia vastaavia toimintatapoja.

4 Hyvistä käytänteistä tukea käännöstieteen aihealueen kehittämiseen

Tässä luvussa tarkastelemme Tieteen termipankissa edustettuina olevien aihealueiden sivuilta keräämiämme toimintatapoja ja malleja, joita ehdotamme otettavaksi mahdollisuuksien mukaan käyttöön käännöstieteenkin aihealueella sanastotyötä edistäviksi hyviksi käytänteiksi. Käytännöt on koottu tutustumalla kaikkien Tieteen termipankissa edustettujen tieteenalojen etusivuihin, alakohtaisiin ohjeisiin ja muutamaan satunnaisesti valittuun käsisivuun. Näin kerätyt ja malliksi sopivat käytännöt muodostavat ne periaatteet ja ohjeet, joiden katsomme sopivan käännöstieteen aihealueen arviointi- ja kehittämistyöhön (vrt. ed. käyttäjäkeskeisen kääntämisen heuristiikat). Havaintoja on samalla tarkasteltu käännöstieteen aihealueen uuden, yksityiskohtaisemman alakohtaisen ohjeen laatimisen näkökulmasta. Kuten alla toteamme, alakohtaisen ohjeen laatiminen on tärkeimpiä, ellei tärkein, niistä toimista, joilla varmistetaan aihealueen kehittyminen.

4.1 Hyvä etusivu, hyvä ensivaikutelma

Kunkin tieteenalan käsisivuille pääsee termipankin etusivulta valitsemalla haluamansa tieteenalan; hakukoneeseen tehdyn haun perusteella voi tietysti päätyä suoraan termipankin käsisivulle, jolloin etusivut jäävät huomaamatta. Tieteenalan etusivun sisällöstä vastaa kulloisenkin aihealueen asiantuntijaryhmä. Etusivun potentiaalista kohderyhmää ovat kaikki termipankin käyttäjät, joten sivun ulkoasun ja tarjolla olevan informaation määrän ja sisällön suunnitteluun on syytä paneutua huolellisesti. Jos hyvän etusivun kriteereiksi valitaan selkeä ulkoasu ja informatiivisuus, hyviä esimerkkejä ovat muun muassa biologian, filosofian, geologian ja oikeustieteen etusivut (näistä filosofia kuvassa 1 seuraavalla sivulla).

Mainittujen tieteenalojen etusivuilla on termitietokannan sisäisiä linkkejä alan yleiskuvaukseen, alan käsitteiden luokitteluun, aihealueen työstämisen historiaan, käyttäjille tarkoitettuun tiedonhakuohjeeseen, asiantuntijaryhmän esittelyyn, asiantuntijoiden työnjaon kuvaukseen ja sisällön tuottajille tarkoitettuun kirjoittajaohjeeseen. Linkkejä on myös tietokannan ulkopuolisille sivuille, kuten työtä tukeneiden säätiöiden sivuille, verkossa vapaasti saatavilla oleviin tieteenalan sanastoihin ja tietokantoihin sekä Finton eli suomalaisen sanasto- ja ontologiapalvelun ontologioihin. Nämä ovat hyvän etusivun piirteitä, koska ne palvelevat sekä sisällön tuottajia että tietoa hakevia ulkopuolisia käyttäjiä.

Käännöstieteen aihealueen etusivu ei täyty ulkoasun selkeyden ja informatiivisuuden osalta hyvän etusivun kriteerejä, sillä etusivulla on vain lyhyehkö alan kuvaus sekä tieto,

että käännöstieteen termityön pohjana on käytetty kahta aiemmin tuotettua käännöstieteen sanastoa (aiemmin laaditun käyttäminen on ollut alkuvaiheessa tavallinen käytäntö monella muullakin aihealueella, ks. esim. aihealueet geologia, ilmatiede, oikeustiede, ympäristötiede). Käännöstieteen aihealueen etusivun visuaalisen ilmeen (kuten sisällön sijoittelun ja typografian) sekä informatiivisuuden parantaminen voisikin olla yksi asiantuntijatyöpajan tai -tapaamisen aihe, sillä nykymuodossaan etusivu ei ole omiaan luomaan mielikuvaa monia mahdollisuuksia avaavasta tieteenalasta.

Kuva 1: Filosofian aihealueen etusivu Tieteen termipankissa (TTP/Filosofia)

4.2 Hyvät käytänteet, hyvä alakohtainen ohje, hyvät käsitesivut

Tieteen termipankissa on runsaasti esimerkkejä mielestämme hyvistä, yksityiskohtaisista ja sisällöntuottajia auttavista tieteenalakohtaisista ohjeista. Nämä ohjeet on laadittu tieteenalan asiantuntijaryhmässä mahdollisesti tieteenalan oman tai Tieteen termipankin hankekoordinaattorin opastuksella. Esimerkiksi vuonna 2018 mukaan tulleen geologian aihealueen laajat, muiden alueiden ohjeista mallia ottaneet alakohtaiset ohjeet on koottu wikisivulle, josta on linkki termipankin yleiseen, laajempaan ohjeeseen ja toimintakäsikirjaan. Myös käännöstieteen etusivulta on linkki alakohtaiseen ohjeeseen:

Käännöstieteen aihealueella voi antaa määritelmiä suomen lisäksi myös englanniksi. Aihealueen sisäinen luokittelu on vielä kokonaan tekemättä. Luokittelu auttaa mm. asiantuntijatyössä, mutta tavallinen käyttäjä löytää etsimänsä termit ilman alansisäistä luokitteluakin. (TTP/KT-ohje.)

Ohje ei käytännössä kuitenkaan ohjaa käsitesivuille sisältöä tuottavien asiantuntijoiden työtä. Käännöstieteen alakohtaisessa ohjeessa asiantuntijoille ilmoitetaan ainoastaan määritelmien kieli, suomi tai englanti. Nykyisessä muodossaan ohje ei millään tavalla kannusta tutkijoita käyttämään aikaansa ja asiantuntemustaan uusien käsitesivujen

luomiseen ja entisten täydentämiseen ja muokkaamiseen. Alakohtaisen ohjeen uudistaminen onkin aivan ensimmäinen tehtävä käännöstieteen aihealueella.

Ehdotamme, että uudistetun ohjeen alussa annetaan esimerkki hyvästä käsitesivusta, jollaisia käännöstieteen sivustolla on jo nyt. Esimerkkietue toimii mallina, kun nykyisten käsitesivujen vaihtelevaa rakennetta yhtenäistetään. Rakenteen malliksi sopii esimerkiksi tietue *kääntäjän huomautus* / *suom. huom.* (kuva 2), joka noudattaa sanastotyön oppaiden mukaista rakennetta: käsitteelle on annettu erikielisiä vastineita sekä terminologinen määritelmä ja käsitettä maallikollekin avaava selite.

Kuva 2: *Kääntäjän huomautus* -käsitesivu Tieteen termipankissa (TTP/Käännöstiede)

The screenshot shows the Tieteen Termipankki (TTP) website. The main content area displays the 'Kääntäjän huomautus' (Translator's note) page. The page is in Finnish and includes a sidebar with navigation links, a main content area with a definition and examples, and a footer with source information.

TIETEEN TERMIPANKKI
VETENSKAPSTERMBANKEN I FINLAND
THE HELSINKI TERM BANK FOR THE ARTS AND SCIENCES

Käännöstiede Keskustelu Luo Näytä tosin Näytä historia Hae Tieteen termipankista

kääntäjän huomautus | suom. huom.

kääntäjän huomautus
suom. huom.

Määritelmä käännösteoria, jossa kääntäjä merkitsee käännöksen yhteyteen erillisen selvennyksen, jossa selittää lukijalle oletetusti vieraista elementtejä

Selite Kääntäjän huomautus lisätään useimmiten alaviiteksi, vaikkakin se voi sijaita myös muun tekstin lomassa tai uuden huomautuksen tapauksessa kootusti käännöksen lopussa. Huomautus sisältää yleensä selityksen käännöksen lukijalle oletetusti vieraasta asiasta. Kääntäjä tekee huomautuksia oman harkintansa mukaan muulloin, paitsi joissakin auktorisoituja käännöksiä koskeissa tapauksissa. Auktorisoituun käännökseen on pakko lisätä huomautus esimerkiksi silloin, jos lähdeasiakirjasta ei saa selvää, jos lähdeasiakirjan kohtia on sututtu, ylivivattu, kirjoitettu väärin jne. Huomautus voi olla joko alaviite tai uudet huomautuksen kootusti asiakirjan lopussa, missä niiden paikka on ennen kääntäjän vakuauslauseketta. Huomautukset ovat yleisiä suomenoksissa.

Vieraskieliset vastineet

translator's note	englanti
nota del traductor	espanja
note du traducteur	ranska
översättarens kommentar	ruotsi
Anmerkung des Übersetzers	saksa

Käytetyt lähteet
KOS2001, Suomen kääntäjien ja tulkien liitto SKTL

Mallitietueen lisäksi tieteenalakohtaisessa ohjeessa kannattaa opastaa määritelmien laadintaan. Näin määritelmiin saadaan yhtenäinen rakenne ja muoto. Ohjeistuksen jakamiseen voi ottaa mallia eläintieteen ja filosofian aihealueista: niiden etusivulla on linkki pdf-tiedostoon, jossa on ohjeita terminologiseen käsitteanalyysiin, määrittelyyn ja selittämiseen. Ohjeissa on havainnolliset, oman tieteenalan esimerkit määritelmien laatimiseen. Mielestämme hyvä käytäntö on myös kertoa ohjeessa jo havaituista käsitesivujen täydennystarpeista. Alakohtaisissa ohjeissa on mahdollista antaa lista täydennettävistä käsitesivuista ja tarkistamattomista määritelmistä, kuten kasvatustieteen alakohtaisissa ohjeissa, tai linkki ohjeeseen, miten rekisteröityneet käyttäjät voivat keskustelualueella ilmoittaa määrittelyä kaipaavista termeistä, kuten arkeologian alakohtaisessa ohjeessa.

Tätä artikkelia varten tarkastelluissa tieteenalakohtaisissa ohjeissa annetaan myös hyvin tarkkoja, käytännön sanastotyöhön liittyviä ohjeita: miten toimitaan, jos käsite on käytössä monella erikoisalalla (geologia), mikä on määritelmän ja selitteen suosituspituus (kasvatustiede), voiko olla monta määritelmää (kielitiede, kirjallisuustiede), saako lähteistä löytyneitä määritelmiä muuttaa (kielitiede) ja voiko ehdottaa termiä tai vastinetta (kirjallisuudentutkimus). Nämäkin ovat seikkoja, joihin aihealueemme uudessa ohjeessa on hyvä ottaa kantaa.

4.3 Käsitesivujen tietorakenteen hyvät käytänteet

Ensimmäinen käännöstieteen käsitesivujen tietorakennetta selkeyttävä hyvä käytäntö on käsitteiden luokittelu alaluokkiin, sillä aihealueen käsitteiden sijoittelu alaluokkiin auttaa hahmottamaan käsitesuhteita ja kokonaisuuksia, kun läheisesti toisiinsa liittyvät käsitteet löytyvät samasta alaluokasta. Tieteenalan käsitesivuilla tietoja tallentaville alaluokat ovat hyödyllisiä, sillä ne helpottavat aineiston läpikäyntiä. Alaluokat auttavat termipankin käyttäjää kohdistamaan käsitesivujen selauksen itseään kiinnostavaan osa-alueeseen, mutta myös tarkka haku käsitteen nimityksen eli termin avulla on edelleen mahdollista termipankin hakutoiminnon avulla. Tällä hetkellä käännöstieteessä on vain kaksi alaluokkaa, tulkkaus (38 käsitesivua) ja työkielet (3 käsitesivua). Vertailun vuoksi esimerkiksi oikeustieteen aihealue on jaettu 30 alaluokkaan, joissa on edelleen alaluokkia; terminologiaopissa taas on kuusi alaluokkaa.

Termipankkiin tallennettujen käsitesivujen rakennetta olemme kuvanneet alaluvussa 2.1. Alaluvussa 4.2 puolestaan annoimme käännöstieteen aihealueelta esimerkin käsitesivusta, joka noudattaa sanastotyön oppaiden mukaista rakennetta: käsitteelle *kääntäjän huomautus* on annettu terminologinen määritelmä, käsitettä maallikollekin avaava selite ja erikielisiä vastineita (ks. kuva 2). Lähes kaikille termipankkiin tallennetuille käännöstieteen 327 käsitesivulle on lisätty määritelmä, mutta määritelmä puuttuu tällä hetkellä noin 30 käsitteestä. Tällaisia ovat esimerkiksi *globaali strategia*, *käännösprosessi*, *käännösongelma* ja *käännösvaikeus*. Ehdotamme, että käsitesivujen muokkaaja lisää määritelmän alkuun tarvittaessa sanan *määritelmäluonnos*, josta termipankin käyttäjä näkee, ettei määritelmä ole vielä lopullisessa muodossaan, mutta saa kuitenkin jo tietoa käsitteen sisällöstä. Toinen mahdollisuus on käyttää muokkausvaiheessa selitettä määritelmäaihion tallennukseen ja esittelyyn muille asiantuntijaryhmän jäsenille ja alan tutkijoille ja opettajille. Vaikka tästä aiheesta myöhemmin mahdollisesti tulee käsitteelle määritelmä, selitteeseen voi jättää määritelmään kuulumatonta, mutta käsitteestä lisätietoa antavaa ensyklopedista tietoa.

Termipankissa selitteen tehtävänä on kertoa käsitteestä enemmän sekä avata opiskelijoille ja maallikoille esimerkiksi käsitteen historiaa ja kehittäjiä sekä mahdollisesti eriviä tai täydentäviä näkemyksiä. Käännöstieteestä hyvä esimerkki on *käännösstrategian* selite, jossa esitellään Andrew Chestermanin strategianäkemys ja Ritva Leppihalmeen huomautus. Selitteen mukaan ”Chesterman käsittää strategiat keinoiksi, joiden avulla kääntäjä pyrkii sopeutumaan käännöstapahtumaa ohjaaviin normeihin: koostamaan parhaan ajateltavissa olevan käännöksen”, ja myöhemmin Leppihalmeen todetaan huomauttaneen, että strategia korostaa kääntäjän asemaa päätöksentekijänä. (TTP s.v. *käännösstrategia*.)

Lisätietokentässä voi esimerkiksi antaa tietoa käsitteen alkuperästä ja käytöstä muilla tieteenaloilla. Kenttään voi myös lisätä linkkejä termipankin sisälle tai ulkoisiin sivuihin. Hyviin käytänteisiin kuuluu, että tieteenalan alakohtaisessa ohjeessa kuvataan, millaisia seikkoja selite- ja lisätietokenttään on tarkoituksenmukaista sisällyttää (vrt. VISK alla). Näin on tehty esimerkiksi kirjallisuudentutkimuksen alakohtaisissa ohjeissa.

Alakohtaisissa ohjeissa saatetaan opastaa myös lähteiden merkitäntätapoihin (ks. TTP/Kirjallisuudentutkimus). Igor Kudashev (2020) on tarkastellut Tieteen termipankkia

ja katsoo (mas. 126), että puuttuvat lähdeviittaukset ja vajavaiset tiedot siitä, mistä kuvaus on peräisin ja milloin se on päivitetty, ovat termipankille suuri haaste. Kudashev toteaa, että kaikkeen deskriptiiviseen sanastotyöhön eli käytössä olevien termien ja käsitteiden selvittämiseen liittyy kysymys, ”minkä tahon määritelmä tulee valita päämääritelmäksi ja mitä muille määritelmille silloin tehdään”. Tilannetta kuvaa käännöstieteen alakohtaisilla sivuilla esitelty käsite *interferenssi*, jonka lähteiksi on käsitesivulla annettu aiemmin mainittujen kahden sanaston lisäksi neljä muuta julkaisua. Lähteistä poimittuihin määritelmiin liittyy kysymys, voiko lähteiden määritelmiä muokata. Esimerkiksi kielitieteen alakohtaisessa ohjeessa on mainittu sovitun käytäntö, että jos lähteenä on *Ison suomen kielioopin* verkkoversio VISK, sen määritelmä jätetään sellaisenaan tietueen Lisätietoja-osioon. Käännöstieteen asiantuntijaryhmässä keskustelu lähteiden merkitsemiseen liittyvistä kysymyksistä on vielä kokonaan käymättä.

Terminologiseen sanastotyöhön oleellisesti kuuluva käsitesuhteiden selvittäminen ja kuvaaminen ei ole ollut Tieteen termipankin alakohtaisten käsitesivujen tietorakenteessa ensisijainen tavoite. Joidenkin alojen käsitesivuilla on kuitenkin linkkejä lähikäsitteisiin, ja käsitesuhteet saattavat ilmetä määritelmistä, mutta suhteiden havaitseminen määritelmistä vaatii termipankin käyttäjältä jo varsin hyvää terminologisen sanastotyön tuntemusta. Myös käännöstieteen käsitesivuilla on annettu tietoa lähikäsitteistä ja käsitesuhteista ja lisäksi synonyymeistä. Yksi mahdollinen termityöpajan aihe olisikin tarkistaa, etteivät lähikäsitteiden yhteydessä annetut käsitesuhteet ole ristiriidassa määritelmistä ilmenevien käsitesuhteiden kanssa. Ihanteellista olisi saada mukaan myös havainnollistavia käsitejärjestelmäkaavioita.

5 Ehdotuksista toiminnaksi

Tieteen termipankissa edustettujen tieteenalojen etusivuihin, alakohtaisiin ohjeisiin ja satunnaisesti valittuihin käsitesivuihin tutustuminen on auttanut muodostamaan kuvan termipankista ja käännöstieteen käsitesivujen tämänhetkisestä tilasta. Ehdottamamme käyttäjätietoinen tarkastelutapa on sekä fokusoinut että avartanut kehittämiskohteiden etsintää ja lisännyt menetelmiin vertailemalla kehittämisen ja hyvät käytänteet.

Tarkastelun perusteella voi todeta, että suurin osa käännöstieteen käsitesivuista palvelee ainakin jossain määrin Tieteen termipankin erilaisia käyttäjäryhmiä. Kiitos näinkin hyvin toimivasta sivustosta kuuluu käännöstieteen tutkijoille, opettajille ja myös opiskelijoille, jotka ovat vuosien kuluessa osallistuneet sivujen luomiseen, täydentämiseen ja muokkaamiseen. Käyttäjätietoisuus ei toteudu käännöstieteen aihealueella kuitenkaan vielä täysin, sillä toistaiseksi sivut vastaavat parhaiten akateemisen yhteisön tiedontarpeeseen, kun taas akateemisen yhteisön ulkopuolisten käyttäjien tiedontarpeita ei ole juurikaan huomioitu. Tästä esimerkkinä voi mainita sen, miten suppean esittelyn käännöstiede saa aihealueen etusivulla.

Käännöstieteen aihealueen sivuilla kuvatut käsitteet kattavat vain osan käännöstieteen käsitteistöstä, joten täydennystarvetta ei voi kiistää. Käsitesivujen muokkaushistorian selaus antaa kuvan, että harva tutkija on täydentänyt termipankkia viime vuosina. Samaan aikaan käännöstiede on edistynyt, joten käsitesivuilta puuttuvat uusimmat käännöstieteen

käsitteet, mutta on huomattava, että aukkoja on itse asiassa pidemmältä ajalta, koska kaksi pohjasanastoa edustavat 2000-luvun vaihdetta edeltävää tutkimusta. Käsitteiden lisäämisen voisikin aloittaa tällä hetkellä tutkimuksessa ja opetuksessa keskeisistä käsitteistä siten, että tutkijat, opettajat ja tohtorikoulutettavat täydentäisivät termipankkiin käsitteitä omista artikkeleistaan, kuten Koskinen (2016: 121) on ehdottanut.

Eri tieteenalojen sivustoihin tutustuminen on auttanut myös hahmottamaan, mitä hyviä käytänteitä oman alamme etusivulla, ohjeissa ja käsitesivuilla voisi soveltaa niin, että kokonaisuus vastaisi entistä paremmin kaikkien käyttäjien tarpeita ja käännöstieteen tutkijat ja opettajat saisivat uutta intoa täydentää ja muokata oman alansa käsitesivuja.

Kiireellisin toimenpide on käännöstieteen käsitesivuille tietoja tallentavien tutkijoiden työskentelyä tukevan alakohtaisen ohjeen laatiminen. Ohjeelle on saatavissa muilta tieteenaloilta malleja, joiden parhaita käytänteitä olemme edellä kuvanneet. Näihin kuuluvat esimerkiksi hyvän tietueen malli, määritelmäohje, lähteiden merkintäohje ja lista täydennystarpeista. Lähes yhtä kiireellinen tehtävä on käännöstieteen käsitteiden luokittelu alaluokkiin. Alakohtaisen ohjeen kirjoittaminen ja käsitteiden luokittelu alaluokkiin sopisi opinnäytetyön aiheeksi termityöstä kiinnostuneelle kääntämisen ja tulkkauksen opiskelijalle.

Kun nämä toimet on tehty, on aika siirtyä keskeisimpään tehtävään eli käännöstieteen tutkijoiden ja opettajien aktivointiin. Työskentelyn voisi aloittaa termipankkiin jo tallennettujen käsitesivujen rakenteen ja sisällön tarkistamisesta ja muokkauksesta. Näin ehkä välttyttäisiin Kudashevin (2020: 129) mainitsemilta ongelmilta: jos sanastotyössä keskitytään tietueiden määrän kasvattamiseen, ”mukaan voi jäädä vanhentunutta ja epäluotettavaa aineistoa sekä paljon toistoa, aineisto on heterogeenistä eikä kaikille tietueille anneta hallinnollisia tietoja. Relevantteja tietoja on myös vaikeampi erottaa tietotulvasta.” Jo olemassa olevat käsitesivut olisikin hyvä käydä läpi järjestelmällisesti ja merkitä tarkistetuiksi, kun käsitesivu on valmis. Artikkelissamme kuvatuista käsitesivun rakennetta koskevista hyvistä käytänteistä on toivottavasti apua tässä työssä.

Käsitesivujen tarkistustyötä varten on koottava projektiryhmä. Siinä vastuut jaetaan niin, että kukin projektiin osallistuva vastaa oman tutkimus- ja opetusalan käsitteiden kokonaisuudesta, tarvittaessa muita konsultoiden. Käännöstieteen asiantuntijaryhmän työskentelyn uudelleenorganisointiin liittyy tosiasioiden tunnustaminen ja harhakuvittelusta luopuminen (vrt. Koskinen 2016: 124): aihealue ei valmistu itsestään, työ ei saa jäädä harvojen varaan ja vaikka osa asiantuntijoista vasta opettelee sanastotyötä, se ei suinkaan estä termipankkityöskentelyä.

Lähteet

Tutkimusaineisto

TTP/Asiantuntijaryhmä: Käännöstieteen asiantuntijaryhmä – Tieteen termipankki. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstieteen_asiantuntijaryhmä [viitattu 8.4.2021].

TTP/Epidemiologia: Epidemiologian termistö – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Epidemiologia> [viitattu 8.10.2020].

TTP/Filosofia: Filosofian termistö – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia> [viitattu 16.3.2021].

TTP/Hanke: Hanke – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Hanke> [viitattu 15.9.2020].

TTP/Kirjallisuudentutkimus: Kirjallisuudentutkimuksen termistö – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus> [viitattu 9.4.2021].

TTP/KOS2001: Tieteen termipankin lähde Kääntämisen opetussanasto. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Lähde:KOS2001> [viitattu 8.10.2020].

TTP/KT-ohje: Käännöstieteen alakohtaiset ohjeet – Tieteen termipankki. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstieteen_alakohtaiset_ohjeet [viitattu 16.10.2020].

TTP/Käsitesivu: Käsitesivu – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käsitesivu> [viitattu 9.4.2021].

TTP/Käännöstiede: Käännöstieteen termistö – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede> [Aineistohakuja heinä–elokuussa 2020, 16.3.2021].

TTP/MonAKO: Tieteen termipankin lähde MonAKO Glossary. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Lähde:MonAKO> [viitattu 8.10.2020].

TTP/Ohjeet: Ohjeet – Tieteen termipankki. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ohjeet> [viitattu 11.10.2020].

Kirjallisuuslähteet

Enqvist, Johanna, Kaarina Pitkänen-Heikkilä & Tiina Onikki-Rantajääskö 2020. Tieteen termipankki tiedeyhteisön työkaluna. *Tieteessä tapahtuu* 4/2020, 25–32. Saatavissa: <https://journal.fi/tt/article/view/98121/56052> [viitattu 8.10.2020].

Enqvist, Johanna & Tiina Onikki-Rantajääskö 2018. Tiedeviestinnän ja tutkimusetiikan kysymyksiä Tieteen termipankissa. *Vastuullinen tiede. Tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa*. [Artikkeli 10.12.2018.] Saatavissa: <https://vastuullinentiede.fi/fi/julkaiseminen/tiedeviestinnan-ja-tutkimusetiikan-kysymyksia-tieteen-termipankissa> [viitattu 9.10.2020].

Koskinen, Kaisa 2016. Käännöstiede Tieteen termipankissa. Talkoistetun termityön ihanuus ja kurjuus. *MikaEL. – Kääntämisen ja tulkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 9, 119–125. Toim. Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto & Minna Ruokonen. Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/1591113/MikaEL9_puheenvuoro_Koskinen.pdf [viitattu 26.6.2020].

Kudashev, Igor 2013. *Quality Assurance in Terminology Management. Recommendations from the TermFactory project*. Helsinki: Unigrafia.

Kudashev, Igor 2020. Sähköiset työkalut auttavat parantamaan terminologisen tiedon saavutettavuutta. Teoksessa: Maija Hirvonen & Tuija Kinnunen (toim.) *Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*. Helsinki: Gaudeamus, 121–130. [Saatavissa myös osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/328468>.]

Lauranto, Yrjö 2021. Termipankki kielitieteen moniäänisyyden selventäjänä. Sukellus termeihin ja käsitteistöön kielitieteen johdatuskurssilla. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki/2021/01/> [viitattu 8.4.2021].

Lehtonen, Elina 2021. #TermiTammikuu – geologian termit termipankista Twitteriin. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki/2021/02/> [viitattu 8.4.2021].

Nord, Christiane 2005. *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Toinen laitos. Saksasta kääntäneet Christiane Nord & Penelope Sparrow. Amsterdam & New York, NY: Rodopi.

Nuopponen, Anita 2020. Systemaattinen käsiteanalyysi tutkijan työssä. Teoksessa: Heli Katajamäki (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen tiedeyhteisössä*. VAKKI publications 11. Vaasa: VAKKI ry, 94–122. Saatavissa: <https://vakki.net/wp-content/uploads/2020/10/Nuopponen94-122Tieteellinenkirjoittamintiedeyhteisossa.pdf> [viitattu 2.10.2020].

Onikki-Rantajääskö, Tiina 2021. Termipankin suosituimmat sivut 2020. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki/2021/01/07/termipankin-suosituimmat-sivut-vuonna-2020/> [viitattu 19.2.2021].

Pasanen, Päivi 2015. Terminologinen käsiteanalyysi asiatekstinkääntäjän työvälineenä. Teoksessa: Sirkku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.) *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus, 110–122.

Pasanen, Päivi 2018. Sanastotyön ohjaus erikoisalan käännöskurssilla. *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 11, 7–19. Toim. Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto, Minna Kumpulainen & Katja Vuokko. Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/1910837/MikaEL11_Pasanen.pdf [viitattu 12.3.2021].

Sanastokeskus ry 2021. Terminologinen sanastotyö ja ontologiatyö. Saatavissa: http://www.tsk.fi/tsk/fi/terminologinen_sanastotyö_ja_ontologiatyö-7.html [viitattu 8.4.2021].

Suojanen, Tytti, Kaisa Koskinen & Tiina Tuominen 2012. *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Tampere Studies in Language, Translation and Literature Series B1. Tampereen yliopisto. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66333/kayttajakeskeinen_kaantaminen_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 19.9.2020].

Vehmas-Lehto, Inkeri 2010. Termit kääntäjän näkökulmasta. Teoksessa: Niina Nissilä & Nestori Siponkoski (toim.) *VAKKI-symposiumi XXX: "Kieli ja tunteet"*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän (VAKKI) julkaisut N:o 37. Vaasa, 361–372.

Kirjoittajat

Ritva Hartama-Heinonen toimii ruotsin kielen (kääntämisen ja tulkkauksen) yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa, ja hänelle on myönnetty samassa yliopistossa käännöstieteen dosentin arvo. Hänen keskeisiä tutkimusalojaan ovat käännöstiede (semioottinen käännöstutkimus, kulttuurinsisäinen kääntäminen, kääntäjänkoulutus) ja semiotiikka (kääntämisen semiotiikka, Charles S. Peircen semeiotiikka).

Sähköpostiosoite: ritva.hartama-heinonen (at) helsinki.fi

Päivi Pasanen toimii venäjän kääntämisen yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat kehysperustainen terminologia sekä terminologian ja sanastotyön opettaminen.

Sähköpostiosoite: paivi.pasanen (at) helsinki.fi